

Målnummer:	T5779-10	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2012-12-13		
Rubrik:	Tillämpning av de aktiebolagsrättsliga kapitalbristreglerna. Frågor rörande betydelsen av en fastställd årsredovisning och ansvar för styrelseledamot som har inträtt under ansvarsperioden.		
Lagrum:	25 kap. 13 §, 18 § och 20 § i 2005 års aktiebolagslag (2005:551)		
Rättsfall:	• NJA 1937 s. 87• NJA 2009 s. 210		

REFERAT

Hässleholms tingsrätt

Martin Olsson Restauranghandel Aktiebolag väckte vid Hässleholms tingsrätt den talan mot Å.N. och S.N. som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (rådmännen Khennet Tallinger och Anette Ohlsson samt tingsnotarien Sara Boklund) anförde följande i dom den 25 september 2009.

Bakgrund

Å.N. och S.N. var från och med den 29 december 2003 till och med den 15 mars 2005 respektive från och med den 29 december 2003 till och med den 4 augusti 2004 ordinarie styrelseledamöter i Trollhotellen AB, 5564457421 (fortsättningsvis bolaget). Som ordinarie styrelseledamot i bolaget ingick även A.Fo. Bolaget hade tidigare varit registrerat som bl.a. Lågprisvaruhuset i Sorsele AB. Under perioden den 31 mars till den 3 juni 2004 köpte bolaget varor av Martin Olsson Restauranghandel AB (fortsättningsvis Martin Olsson) som emellertid aldrig betalades. Den 5 april 2005 försattes bolaget i konkurs av Skellefteå tingsrätt och i konkursbouppteckningen uppgavs Martin Olssons fordran som en oprioriterad, obetald leverantörsskuld. Martin Olsson erhöll inte någon utdelning i konkursen.

Twistefrågan i målet är om Å.N. och S.N. i egenskap av styrelseledamöter i bolaget blivit personligen betalningsansvariga för bolagets skuld till Martin Olsson. Talan i målet riktades inledningsvis även mot A.Fo. som i en tredskodom den 2 april 2009 förpliktades att till Martin Olsson Restauranghandel AB betala 43 132 kr jämte ränta samt ersättning för rättegångskostnader - - -. Tredskodomen har vunnit laga kraft.

Yrkanden m.m.

Martin Olsson har i första hand yrkat att Å.N. och S.N., solidariskt med den i tingsrättens tredskodom av den 2 april 2009 förpliktade A.Fo., till Martin Olsson ska betala 43 132 kr jämte - - - ränta - - -. I andra hand har Martin Olsson yrkat att Å.N. och S.N. solidariskt till Martin Olsson ska betala 38 418 kr jämte - - - ränta - - -. För det fall detta yrkande skulle bifallas har Martin Olsson yrkat att Å.N:s och S.N:s betalningsskyldighet ska åläggas att vara solidarisk med i tredskodomen förpliktade A.Fo. upp till det i andra hand

yrkade beloppet jämte ränta.

Å.N. och S.N. har bestritt käromålet men uppgett sig inte ifrågasätta storleken på fordrade belopp. Vidare har Å.N. och S.N. vitsordat sättet att beräkna ränta.

Parternas talan

Martin Olsson har som grund för sin talan åberopat följande. Bolaget, i vilket Å.N. och S.N. var ordinarie ledamöter, har köpt varor till ett belopp om 43 132 kr av Martin Olsson men inte betalt för dem. Den 5 april 2005 försattes bolaget i konkurs av Skellefteå tingsrätt. Martin Olssons fordran uppgavs i konkursbouppteckningen som en oprioriterad och obetald leverantörsskuld. Martin Olsson har inte erhållit någon utdelning i konkursen. Av räkenskapshandlingarna i konkursen och av konkursförvaltarens förvaltarberättelse framgår att mer än hälften av bolagets aktiekapital var förbrukat redan under verksamhetsåret 2001. Det förelåg därmed en skyldighet att genast upprätta, och låta bolagets revisor granska, en särskild kontrollbalansräkning, vilket emellertid inte gjordes. I årsredovisningarna för räkenskapsåren 2001 och 2002 skriver bolagets auktoriserade revisor A.Fä. att "Bolaget är likvidationspliktigt enligt aktiebolagslagen 13 kap. 12 §. [¿] Genom att styrelsen inte har ansökt om att bolaget försätts i likvidation har även styrelseledamöterna påtagit sig samma solidariska ansvar som aktieägarna." Enligt årsredovisningen från år 2003 återställdes det egna kapitalet genom en nyemission i bolaget som registrerades hos PRV den 31 mars 2004. Denna åtgärd är dock inte tillräcklig för att Å.N. och S.N. ska undgå personligt betalningsansvar eftersom ansvarsfrihet inträder först när en kontrollbalansräkning, upprättats, undertecknats av revisor och hänskjutits till bolagsstämman. Någon kontrollbalansräkning har i förevarande fall inte upprättats varför fråga uppkommer huruvida årsredovisningen för år 2003, förutsatt att man på bolagsstämman hänskjutit frågan om aktiekapitalets återställande, kan anses ersätta en sådan.

Avseende förstahandsyrkandet gör Martin Olsson gällande att en årsredovisning inte kan ersätta en kontrollbalansräkning och i andra hand, om tingsrätten skulle finna att så är fallet, att årsredovisningen i förevarande fall ändå inte kan ersätta en kontrollbalansräkning eftersom frågan om aktiekapitalets återställande inte hänskjutits till bolagsstämman den 4 maj 2004 vilket i sig är ett legalt krav för att styrelseledamöternas ansvar ska upphöra. Av protokoll fört vid extra bolagsstämman den 8 januari 2004 framgår att bolaget beslutade att inte upprätta någon kontrollbalansräkning eftersom bedömningen gjordes att det fanns full täckning för det egna kapitalet. Vid tidpunkten för den extra bolagsstämman hade årsredovisningen för år 2003 inte färdigställts och någon kontrollbalansräkning hade inte heller upprättats. Årsredovisningen behandlades inte heller såsom varande en kontrollbalansräkning på bolagsstämman den 8 januari 2004 varför det personliga betalningsansvaret kvarstår, både för bolaget och för styrelsen.

För det fall tingsrätten skulle finna styrkt att frågan om aktiekapitalets återställande hänskjutits till bolagsstämman den 4 maj 2004, menar Martin Olsson som grund för andrahandsyrkandet att styrelsen ändå kan göras ansvarig för de fordringar som uppkom fram till och med dagen före bolagsstämman. Detta då rättelse i fråga om försummelse genom upprättande och hänskjutande av kontrollbalansräkning till bolagsstämman inte har retroaktiv verkan varför samma sak då också gäller årsredovisningen för år 2003 för det fall denna kan anses ersätta en kontrollbalansräkning.

Å.N. och S.N. har som styrelseledamöter inte fullgjort sina plikter enligt 13 kap. 12 § aktiebolagslagen och de är därmed, enligt 13 kap. 17 § aktiebolagslagen solidariskt betalningsansvariga för Martin Olssons fordran som uppkom mellan den 31 mars 2004 och den 3 juni 2004 alternativt mellan den 31 mars 2004 och den 29 april 2004. Aktiebolagslagen innehåller en exculperingsregel för styrelseledamöter med innebörden att ledamöterna presumeras ha handlat med uppsåt eller oaktsamhet om motsatsen inte kan visas. Å.N. och S.N., som

redan vid sitt inträde i bolaget hade tillgång till årsredovisningarna för åren 2001 och 2002, hade en skyldighet att undersöka bolagets ekonomiska ställning och de har inte visat att de inte varit försumliga.

Å.N. och S.N. har som grund för sitt bestridande åberopat följande. Varken Å.N. eller S.N. ingick i bolagets styrelse år 2001 då bristen i aktiekapitalet uppstod och kontrollbalansräkningen bort upprättas. De kan således inte svara för vad som hände under den tiden. Bolaget köptes via Öhrlings PricewaterhouseCoopers och det första som hände var att Å.N. tillsåg att aktiekapitalet återställdes vilket skedde i samband med att S.N. inträdde som styrelseledamot. Varken Å.N. eller S.N. har varit försumliga. S.N. ställde upp som styrelseledamot i bolaget men hade ingen insyn i dess göranden och låtanden och var heller aldrig aktieägare i bolaget. Att aktiekapitalet var förbrukat saknade han kännedom om. Huruvida frågan om aktiekapitalets återställande var uppe på bolagsstämman den 4 maj 2004 kan varken Å.N. eller S.N. erinra sig.

Bevisning

Martin Olsson har som skriftlig bevisning åberopat fakturor, utdrag ur konkursbouppteckning, förvaltarberättelse i Trollhotellen AB:s konkurs med bilagd årsredovisning för räkenskapsåret 2003, årsredovisningar för räkenskapsåren 2001 och 2002 samt protokoll fört vid extra bolagsstämma den 8 januari 2004.

Å.N. och S.N. har som skriftlig bevisning åberopat protokoll fört vid extra bolagsstämma den 8 januari 2004.

Å.N. och S.N. har åberopat förhör under sanningsförsäkran med sig själva samt vittnesförhör med A.Fä.

Å.N. har bekräftat de uppgifter som lämnats sakframställningsvis och härutöver gjort följande tillägg och förtydliganden. Under åren 2001-2003 var han inte styrelseledamot i bolaget och har därför inte någon kännedom om dess förehavanden under denna period. Han köpte bolaget genom A.Fä. på Öhrlings PricewaterhouseCoopers och bolaget uppgavs då vara tomt och utan skulder. A.Fä. uppmärksammade emellertid Å.N. och S.N. på att bolagets aktiekapital var förbrukat. Innan driften i bolaget sattes igång såg de därför till att återställa aktiekapitalet genom att göra en nyemission som registrerades hos PRV den 31 mars 2004.

S.N. har bekräftat de uppgifter som lämnats sakframställningsvis och härutöver gjort följande tillägg och förtydliganden. Anledningen till att han ingick i bolagets styrelse var att han kände Å.N. sedan tidigare och att denne ville att S.N. skulle sitta med på grund av hans erfarenhet inom restaurangbranschen. Han hade inget med driften av bolaget att göra. Att aktiekapitalet ökades tyckte han var bra eftersom bolaget då blev mer stabilt.

A.Fä. har uppgett i huvudsak följande. Det stämmer att han var involverad i affären när bolaget förvärvades av Å.N. och S.N. I samband med förvärvet samt firmaändringen av bolaget registrerades dessa båda i styrelsen. Å.N. köpte först bolaget och sålde det senare vidare till Trollheimen som i sin tur blev moderbolag till bolaget. Det var i slutet av år 2003 som de olika transaktionerna genomfördes och besluten därom togs i olika steg. Först beslutades om firmaändring och därefter om nyemission. Sistnämnda åtgärd var avsedd att ske till överkurs för att på så sätt göra det egna kapitalet intakt.

Domskäl

Enligt 13 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385) i dess lydelse efter den 1 januari 2002 ålåg det styrelsen att ofördröjligen upprätta och låta en revisor granska en särskild balansräkning när det fanns särskilda skäl att anta att bolagets eget kapital understeg hälften av det registrerade aktiekapitalet. Enligt

fjärde stycket svarade styrelseledamöterna solidariskt för bolagets uppkommande förpliktelser om de underlät att fullgöra vad som ålåg dem enligt första stycket. Av fjärde stycket framgick vidare att en styrelseledamot undgick ansvar om han eller hon visade att underlåtenheten inte berodde på försummelse av honom. Motsvarande bestämmelser finns numera i 25 kap. aktiebolagslagen (2005:551). Av förarbetena till den nya lagen framgår att regleringen i sak är densamma som tidigare.

Av vad som anförts ovan följer att prövningen av frågan huruvida en styrelseledamot har ådragit sig personligt betalningsansvar ska ske i två led och där det första ledet tar sikte på frågan om det föreligger objektiva förutsättningar för personligt betalningsansvar. En sådan förutsättning är att bolagets eget kapital faktiskt understeg den kritiska gränsen. En annan förutsättning är att styrelsen underlåtit att upprätta en kontrollbalansräkning trots att det funnits skäl att anta att bolagets eget kapital understeg den ovan nämnda gränsen. För att en enskild styrelseledamot ska vara betalningsansvarig krävs emellertid därutöver att denne varit försumlig och det ankommer på honom eller henne att visa att så inte är fallet.

Av utredningen i målet, och då främst årsredovisningarna avseende verksamhetsåren 2001 och 2002, framgår inledningsvis att det egna kapitalet i bolaget redan år 2001 var förbrukat i sådan mån att det funnits skäl för styrelsen att genast upprätta en kontrollbalansräkning men att så inte skett. Martin Olsson har gjort gällande att Å.N. och S.N. med anledning av detta, som styrelseledamöter i bolaget, är personligt betalningsansvariga för bolagets skuld till Martin Olsson. Å.N. och S.N. har bestritt betalningsansvar under åberopande av att de inte ingick i bolagets styrelse då bolagets eget kapital understeg hälften av det registrerade aktiekapitalet, att de tillsett att aktiekapitalet återställdes genom nyemission och att de inte varit försumliga.

Det är i målet ostridigt att Å.N. och S.N. från och med den 29 december 2003 till och med den 15 mars 2005 respektive från och med den 29 december 2003 till och med den 4 augusti 2004 var ordinarie styrelseledamöter i bolaget. Ostridigt är vidare att bolagets eget kapital återställdes genom en nyemission som registrerades hos PRV den 31 mars 2004 samt att bolaget, under perioden den 31 mars till den 3 juni 2004, köpt varor av Martin Olsson som aldrig betalats.

Av Å.N:s egna uppgifter har framgått att han och S.N., vid deras inträde som styrelseledamöter i bolaget, av A.Fä. uppmärksammades på att bolagets eget kapital var förbrukat samt att de i anledning därav beslutat att genomföra en nyemission. S.N. har visserligen uppgett att han saknade kännedom om att kapitalet var förbrukat men samtidigt vidgått att han ansåg det positivt att en nyemission gjordes eftersom bolaget då blev mer stabilt. Mot bakgrund härav finner tingsrätten visat att Å.N. och S.N. varit medvetna om situationen i bolaget samt att det, redan per den 29 december 2003, funnits skäl för dem att anta att bolagets eget kapital understeg den kritiska gränsen. Trots det har Å.N. och S.N., vilket framgår av protokoll från extra bolagsstämma den 8 januari 2004, beslutat att inte upprätta en särskild kontrollbalansräkning vilket de senast vid tidpunkten för denna stämma varit skyldiga att göra. Med hänvisning till den tid som därefter förflutit fram till dess årsredovisningen i förevarande fall upprättades, dvs. den 2 maj 2004, kan denna inte ersätta den kontrollbalansräkning som bort göras. Vid en sammantagen bedömning finner således tingsrätten att, även om det genom utredningen framkommit att Å.N. och S.N. agerat i anledning av bolagets dåliga ekonomi, deras agerande inte uppfyller aktiebolagslagens krav. De har enligt tingsrättens bedömning brutit mot lagens bestämmelser om att genast upprätta kontrollbalansräkning till följd varav de objektiva förutsättningarna för medansvar föreligger.

För att Å.N. och S.N. ska kunna undgå medansvar krävs då att de kan visa att de inte varit försumliga. Vid bedömningen av om en styrelseledamot varit försumlig finns det endast i undantagsfall utrymme för att ta hänsyn till sådana

faktorer som exempelvis styrelseledamotens uppgifter i styrelsen eftersom det i princip får förutsättas att varje styrelseledamot har sådan kompetens att han eller hon kan bedöma om bolagets ekonomiska ställning har försämrats så mycket som anges i 13 kap. 2 § aktiebolagslagen. Varje styrelseledamot får vidare, oavsett arbetsfördelningen inom styrelsen, anses ansvarig för att styrelseuppdragets elementära uppgifter fullföljs (se prop. 1987/88:10 s. 68 ff.). Av den i målet åberopade skriftliga bevisningen är det som ovan anförts utrett att bolagets eget kapital understeg den kritiska gränsen redan under verksamhetsåret 2001. Detta förhållande har bolagets revisor särskilt framhållit i årsredovisningarna för verksamhetsåren 2001 och 2002. Anförda omständigheter föranledde emellertid varken Å.N. eller S.N. att vidta någon av de åtgärder som anges i 13 kap. 2 § första stycket aktiebolagslagen sedan de inträtt i styrelsen i december 2003. S.N. har, om sin roll i bolaget, anført att han inte hade något med bolagets drift att göra. Han har dock inte ens påstått att han varit förhindrad att utföra sitt uppdrag som styrelseledamot och han har, utöver beslutet om nyemission, inte vidtagit någon åtgärd med anledning av bolagets ekonomiska situation. S.N:s passivitet kan mot bakgrund av vad som anförts ovan om vad som ankommer på en styrelseledamot inte anses vara ursäktad. På samma sätt förhåller det sig med Å.N., som enligt egna uppgifter erhållit information av A.Fä. angående bolagets ekonomi redan vid sitt inträde i styrelsen. Mot bakgrund härav har varken Å.N. eller S.N. visat att de inte varit försumliga.

Fråga är då när i tiden Å.N. eller S.N. kan anses ha varit försumliga och därmed utlöst sitt solidariska medansvar. HD har i rättsfallet NJA 1988 s. 620 uttalat att det solidariska betalningsansvaret får anses omfatta de av bolagets förbindelser som uppkommer efter det att en åtgärd skulle ha vidtagits. I doktrinen anses det att medansvarsperiodens början bör knytas till den tidpunkt när det handlande varigenom vederbörande hade undgått sitt medansvar sist skulle kunna ha utövats (Lindskog, Aktiebolagslagen, 12:e och 13:e kapitlet s. 227 och 237 ff., jfr Lindskog, Kapitalbrist i aktiebolag s. 85 och s. 146 ff.). Av utredningen i målet har framkommit att beslut fattats vid den extra bolagsstämman den 8 januari 2004 om att inte upprätta någon kontrollbalansräkning. Det sagda betyder att ansvarsperioden bör ha inträtt senast vid den tidpunkt då denna bolagsstämma hölls. Det får därmed även anses utrett att Martin Olssons fordringar på bolaget, som ostridigt är förfallna till betalning, uppkommit under medansvarsperioden. Sannantaget ska således Å.N. och S.N. åläggas att solidariskt utge i första hand fordrat belopp jämte ränta.

Domslut

Å.N. och S.N. ska, solidariskt med den i tingsrättens tredskodom av den 2 april 2009 förpliktigade A.Fo., till Martin Olsson Restauranghandel Aktiebolag betala 43 132 kr jämte ränta - - .

Hovrätten över Skåne och Blekinge

Å.N. och S.N. överklagade i Hovrätten över Skåne och Blekinge och yrkade att hovrätten skulle ogilla käromålet.

Martin Olsson Restauranghandel Aktiebolag motsatte sig ändring.

Hovrätten (hovrättsråden Marianne Lejman, Lena Serrander, referent, och Mats Loberg samt tf. hovrättsassessorn Caroline Rosengren) anförde följande i dom den 15 november 2010.

Hovrättens domskäl

De i målet tillämpliga reglerna om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter är 13 kap. aktiebolagslagen (1975:1385) i dess lydelse efter den 1 januari 2002. De hänvisningar till olika bestämmelser som görs i det följande avser alltså 1975 års aktiebolagslag i den lydelsen. Motsvarande

bestämmelser finns numera i 25 kap. aktiebolagslagen (2005:551).

Det handlingsmönster som föreskrivs i bestämmelserna innebär i huvudsak följande. När det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet ska styrelsen genast upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning (13 kap. 12 §). Om kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ska styrelsen snarast möjligt kalla till en bolagsstämma som ska pröva om bolaget ska gå i likvidation (13 kap. 14 §). Om styrelsen underlåter att följa det av lagen uppställda handlingsmönstret, blir styrelsens ledamöter solidariskt betalningsansvariga för de förpliktelser som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består. Ansvaret gäller inte den som visar att han eller hon inte varit försumlig. Vid underlåtenhet att upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning uppkommer personligt ansvar endast om bolagets eget kapital understeg hälften av bolagets registrerade aktiekapital vid den tidpunkt då styrelsen blev skyldig att upprätta kontrollbalansräkning. Ansvaret gäller inte om bolagets eget kapital hade stigit över denna gräns efter den angivna tidpunkten men innan kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad (13 kap. 17 §).

Enligt NJA 2009 s. 210 ska, som tingsrätten angett, prövningen huruvida en styrelseledamot ådragit sig personligt betalningsansvar ske i två led. Det första ledet tar sikte på huruvida det föreligger objektiva förutsättningar för personligt betalningsansvar. Bevisbördan i denna del ligger på borgenären. Det andra ledet tar sikte på frågan om en enskild styrelseledamot varit försumlig. Det är styrelseledamoten som har bevisbördan för att han inte varit försumlig.

I målet är ostridigt att Å.N. och S.N. från och med den 29 december 2003 till och med den 15 mars 2005 respektive den 4 augusti 2004 var ordinarie styrelseledamöter i bolaget. Det är vidare ostridigt att mer än hälften av bolagets aktiekapital var förbrukat redan år 2001, att någon kontrollbalansräkning inte upprättats, att bolagets eget kapital återställdes genom en nyemission som registrerades hos Patent och registreringsverket den 31 mars 2004 samt att bolaget köpt varor av Martin Olsson under perioden den 31 mars 2004 till den 3 juni 2004 som inte betalats.

Handlingsplikten för styrelsen inträder när det finns skäl att anta att det egna kapitalet understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Handlingsplikten förutsätter att styrelseledamoten haft eller borde ha haft vetskap om de förhållanden som läggs till grund för misstankebedömningen.

Å.N. har känt till att bolaget var likvidationspliktigt när han inträdde i styrelsen. S.N. har uppgett att han saknade sådan kännedom. Det framgår av 2001 och 2002 års årsredovisningar att bolaget var likvidationspliktigt. S.N. borde därför ha haft vetskap om detta i samband med att han inträdde i styrelsen den 29 december 2003. Handlingsplikten inträdde således för dem båda vid sist nämnda tidpunkt.

I förevarande fall upprättades inte någon kontrollbalansräkning. Däremot återställdes det egna kapitalet genom nyemissionen. Av 13 kap. 17 § fjärde stycket framgår att en styrelseledamot kan freda sig från personligt betalningsansvar om det egna kapitalet, sedan skyldigheten att upprätta kontrollbalansräkning uppkommit, återhämtar sig till en nivå över den kritiska gränsen. Denna återhämtning måste dock ha skett före den tidpunkt då kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad. Enligt författningskommentaren till bestämmelsen är det fråga om den förhållandevis korta period som löper från det att anledning att misstänka att det föreligger kritisk kapitalbrist uppkommer fram till dess att kontrollbalansräkningen senast skulle ha varit klar (prop. 2000/01:150 s. 100). Avgörande för periodens längd är hur lång tid styrelsen bör tillåtas ha på sig för att upprätta en kontrollbalansräkning. I förarbetena uttalas att det aldrig bör kunna bli fråga om en period om mer än någon eller ett par månader (prop. 2000/01:150 s.

49). Enligt propositionen framgår det motsatsvis av fjärde stycket i den angivna bestämmelsen att en styrelseledamot inte kan undgå personligt betalningsansvar för förpliktelser som uppkommer efter denna tidpunkt genom att visa att det egna kapitalet vid tidpunkten för förpliktelsens uppkomst hade återhämtat sig. Detta gäller även om det egna kapitalet blivit helt återställt (prop. 2000/01:150 s. 100 f.). Det anfördes i propositionen att det fanns anledning att upprätthålla handlingskravet, oberoende av utvecklingen av det egna kapitalet efter denna tidpunkt, eftersom det annars kunde finnas skäl för styrelsen att dröja med att upprätta en kontrollbalansräkning med förhoppning om att bolagets ekonomiska ställning skulle komma att förbättras och att en sådan ordning skulle stå i mindre god överensstämmelse med syftet med bestämmelserna. Styrelsen ansvarar alltså för sin underlåtenhet oberoende av om kapitalbristen läkts fram till dess att han eller hon vidtar de tidigare underlåtna åtgärderna eller till dess att ansvarsperioden definitivt upphör (prop. 2000/01:150 s. 50).

Den faktiska kapitalbristen i bolaget uppkom redan år 2001. Den dåvarande styrelsens handlingsplikt och därmed skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning inträdde i samband med uppkommen misstanke om kapitalbrist. Tidsfristen för att undvika personligt ansvar genom att läka kapitalbristen hade således löpt ut för den tidigare styrelsen långt innan Å.N. och S.N. inträdde som styrelseledamöter i bolaget.

Frågan är då om det funnits möjlighet för dem att - i egenskap av nytillträdd styrelse - undvika personligt betalningsansvar genom att i efterhand läka den uppkomna kapitalbristen.

Vad som gäller om utträdande respektive inträdande styrelseledamöters ansvar framgår inte av lagtexten. I förarbetena uttalas bl.a. att frågan bör bedömas med beaktande av ledamotens agerande i det enskilda fallet, att en lagreglering skulle riskera att bli alltför stelbent samt att frågan bör överlämnas till rättstillämpningen (prop. 2000/01:150 s. 44).

Stefan Lindskog behandlar i boken Kapitalbrist i aktiebolag, kommentar till kap. 25:13-20 ABL, ansvaret för tillträdande styrelseledamot och anför att ordningen numera får anses vara den att ansvarsgrunden är relaterad till styrelsen som bolagsorgan, vilket innebär att en tillträdande styrelseledamot inträder i den ansvarssituation som föreligger vid dennes tillträde. En rättelse eller ett försök till rättelse måste därför syfta till att vidta de åtgärder som styrelsen tidigare underlåtit. Om en tillträdande styrelseledamot kan visa att han varit aktsam med avseende på möjligheten till rättelse, ska han inte åläggas något ansvar. En konsekvens därav måste enligt Lindskog vara att en styrelseledamot inte ådrar sig något ansvar om han vidtar adekvat åtgärd för rättelse så snart efter sitt inträde att han inte kan anses ha varit oaktsam. Underlåter han det bör medansvar inträda från den tidpunkt då rättelse senast borde ha skett, om hans påkallande av rättelse hade efterkommit. Varje tillträdande styrelseledamot bör ges ett visst kortare tidsmässigt utrymme för att ta ställning till situationen (se a.a. s. 158 f.).

Bestämmelserna i aktiebolagslagen om styrelsens handlingsplikt och vad som uttalas i förarbetena till lagstiftningen måste enligt hovrättens mening ges den innebörden att den enda möjlighet till rättelse som förelegat för Å.N. och S.N. har varit att upprätta en kontrollbalansräkning och vidta därpå följande åtgärder. Någon möjlighet att vidta rättelse enbart genom återställande av det egna kapitalet har således inte förelegat eftersom denna möjlighet inte längre funnits för den avgående styrelsen. Objektiva förutsättningar för personligt betalningsansvar föreligger därför. Det förhållandet att en årsredovisning för år 2003 fanns i början av maj 2004 förändrar inte denna bedömning, vilket inte heller har gjorts gällande av Å.N. och S.N.

För att Å.N. och S.N. ska kunna undvika personligt ansvar krävs att de visat att de inte varit försumliga. En styrelseledamots ansvar bör enligt uttalanden i förarbetena bedömas utifrån det förhållandet att samtliga styrelseledamöter är

skyldiga att hålla sig underrättade om förhållandena i bolaget (prop. 2000/01:150 s. 100). En styrelseledamot kan vara fri från ansvar exempelvis genom att reservera sig mot ett beslut att inte upprätta kontrollbalansräkning. En annan situation som kan frita en ledamot från ansvar är om denne har haft laga förfall, t.ex. på grund av sjukdom. Å.N. och S.N. har inte anfört någon annan omständighet till stöd för sitt påstående att de inte varit försumliga än att kapitalbristen redan varit läkt när förpliktelsena uppkom. Som ovan konstaterats kan denna omständighet inte frita dem från ansvar. Å.N. och S.N. kan således inte undgå ansvar för de i målet aktuella förpliktelsena. Det är inte tvist om det yrkande beloppet. Tingsrättens domslut ska därför fastställas.

Hovrättens domslut

Hovrätten fastställer tingsrättens domslut.

Högsta domstolen

Å.N. och S.N. överklagade och yrkade att HD skulle ogilla käromålet.

Martin Olsson Restauranghandel Aktiebolag motsatte sig ändring av hovrättens dom.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Charlotte Edvardsson, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

Domskäl

Bakgrund

1. Å.N. och S.N. var från och med den 29 december 2003 till och med den 15 mars 2005 respektive den 4 augusti 2004 ordinarie styrelseledamöter i Trollhotellen AB. Under perioden den 31 mars till den 3 juni 2004 köpte bolaget varor av Martin Olsson Restauranghandel Aktiebolag (Martin Olsson) som emellertid aldrig betalades. Den 5 april 2005 försattes bolaget i konkurs och i konkursbouppteckningen uppgavs Martin Olssons fordran som en oprioriterad, obetald leverantörsskuld. Martin Olsson erhöll inte någon utdelning i konkursen. Av räkenskapshandlingarna i konkursen och av konkursförvaltarens förvaltarberättelse framgick att mer än hälften av bolagets aktiekapital var förbrukat redan under verksamhetsåret 2001. Det förelåg därmed en skyldighet att genast upprätta och låta bolagets revisor granska en särskild kontrollbalansräkning, vilket dock inte gjordes. Enligt årsredovisningen från 2003 återställdes däremot det egna kapitalet genom en nyemission i bolaget som registrerades hos PRV den 31 mars 2004. Martin Olsson ansökte om stämning mot Å.N. och S.N. och gjorde gällande att Å.N. och S.N. inte fullgjort sina plikter enligt 13 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385) i dess lydelse efter den 1 januari 2002 och att de därmed, enligt 13 kap. 17 § aktiebolagslagen, är solidariskt betalningsansvariga för Martin Olssons fordran som uppkom mellan den 31 mars 2004 och den 3 juni 2004 alternativt mellan den 31 mars 2004 och den 29 april 2004. Å.N. och S.N. bestred käromålet och gjorde som grund för sitt bestridande gällande att de inte ingick i bolagets styrelse år 2001 då bristen uppstod och kontrollbalansräkningen bort upprättas. De kan således inte svara för vad som hände under den tiden. När Å.N. köpte bolaget var det första han gjorde att se till att aktiekapitalet återställdes. Varken Å.N. eller S.N. har därför varit försumliga. S.N. hade dessutom ingen insyn i bolagets göranden och saknade kännedom om att aktiekapitalet var förbrukat.

Fråga om ny omständighet

2. Å.N. har i HD som grund för ansvarsfrihet åberopat att han har följt råd om hur han ska agera avseende aktiekapitalet från en auktoriserad revisor och att

detta borde innebära att han har exculperat sig på sådant sätt att han bör undgå personligt betalningsansvar. Denna exculpation bör även föranleda ansvarsfrihet för S.N.

3. Hovrätten har i sin dom antecknat att parterna där i allt väsentligt vidhållit vad de till stöd för sin talan anfört vid tingsrätten. Såvitt här är av intresse anges vidare att Å.N. och S.N. till stöd för sin invändning om att de inte varit försumligen inte anfört någon annan omständighet än att kapitalbristen redan varit läkt när förpliktelsen uppkom.

4. HD finner att Å.N. till stöd för sin talan åberopat en omständighet som inte lagts fram tidigare. Å.N. har inte gjort sannolikt att han haft giltig ursäkt för att först i HD åberopa omständigheten. Å.N. tillåts därför inte att åberopa omständigheten här (55 kap. 13 § RB).

Styrelseledamöternas ansvar för aktiebolagets förpliktelser

5. I målet är reglerna om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter i 13 kap. 12 och 17 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) i dess lydelse efter den 1 januari 2002 tillämpliga. Dessa bestämmelser återfinns numera i 25 kap. 13 och 18 §§ aktiebolagslagen (2005:551).

6. I 13 kap. 17 § aktiebolagslagen föreskrevs att styrelsens ledamöter kunde bli solidariskt betalningsansvariga för bolagets förpliktelser, om styrelsen underlät att vidta åtgärder som en befarad kapitalbrist eller ett resultatöst utmätningsförsök skulle föranleda. Av 13 kap. 12 § första punkten aktiebolagslagen följde att styrelsen genast skulle upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning när det fanns skäl att anta att bolagets eget kapital understeg hälften av det registrerade aktiekapitalet. Personligt betalningsansvar utlöstes endast om den misstanke om kapitalbrist som utlöste styrelsens handlingskyldighet motsvarades av en verklig brist (13 kap. 17 § fjärde stycket första meningen aktiebolagslagen). Om bolagets eget kapital hade stigit över den kritiska gränsen där skyldigheten att upprätta en kontrollbalansräkning utlöstes före den tidpunkt då kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad, kunde dock bolagets företrädare undgå personligt betalningsansvar (13 kap. 17 § fjärde stycket andra meningen aktiebolagslagen). Av tredje stycket framgick vidare att en styrelseledamot undgick ansvar om han visade att underlåtenheten inte berodde på försummelse av honom.

7. Prövningen av frågan huruvida en styrelseledamot har ådragit sig personligt betalningsansvar ska ske i två led. Det första ledet tar sikte på frågan om det föreligger objektiva förutsättningar för personligt betalningsansvar. Det är borgenärerna som har bevisbördan beträffande kapitalbeståndet och för att det fanns skäl för styrelsen att anta en kapitalbrist. Om borgenärerna lyckats visa att faktisk kritisk kapitalbrist förelåg, får ofta anses följa att styrelsen också haft skäl att anta faktisk kritisk kapitalbrist. För skyldigheten att upprätta en kontrollbalansräkning är tillräckligt att någon i styrelsesekretsen insett eller bort inse risken för kapitalbrist. (Se NJA 2009 s. 210.)

8. Å.N. har själv berättat att han vid styrelseinträdet var medveten om att bolagets aktiekapital var förbrukat. S.N. har däremot uppgett att han saknade kännedom om detta. En styrelseledamot är emellertid skyldig att hålla sig underrättad om förhållandena i bolaget (jfr 8 kap. 4 § aktiebolagslagen) och det förutsätts att en styrelseledamot har eller har haft tillgång till nödvändig ekonomisk och juridisk kunskap och förmåga för att kunna verka som fullvärdig ledamot. Det har i målet framkommit att det av 2001 och 2002 års årsredovisningar framgår att bolaget var likvidationspliktigt. Mot bakgrund av detta borde även S.N. ha insett risken för kapitalbrist i samband med att han inträdde i styrelsen. Från denna tidpunkt förelåg därmed en skyldighet för såväl Å.N. som S.N. att vidta åtgärd enligt 13 kap. 12 § aktiebolagslagen.

9. Å.N. och S.N. upprättade inte någon kontrollbalansräkning. Däremot

återställdes aktiekapitalet genom nyemissionen som genomfördes.

10. Det finns som nämnts en möjlighet för styrelseledamot att undgå ansvar om kapitalbristen läks innan kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad (13 kap. 17 § fjärde stycket andra meningen aktiebolagslagen). Hur lång tid som styrelsen har på sig innan kontrollbalansräkningen senast ska vara upprättad beror enligt förarbetena till bestämmelsen på omständigheterna i det enskilda fallet. Det är fråga om högst någon eller ett par månader från det att styrelsen först borde ha misstänkt att det förelåg en kritisk kapitalbrist. När väl denna tidpunkt passerats måste styrelsen upprätthålla sin handlingskyldighet oberoende av det egna kapitalets utveckling. Enligt förarbetena skulle styrelsen annars kunna frestas att vid misstanke om kritisk kapitalbrist dröja med att upprätta en kontrollbalansräkning i hopp om att bolagets ekonomiska ställning kommer att förbättras. En sådan ordning skulle stå i mindre god överensstämmelse med bestämmelsernas syfte. (Se prop. 2000/01:150 s. 49 f. och 100 f.)

11. Kapitalbristen i det nu aktuella bolaget uppstod redan 2001. Tidsfristen för den tidigare styrelsen att undgå personligt betalningsansvar genom att läka kapitalbristen hade alltså sedan länge löpt ut. Frågan i målet är emellertid vad som gällde för Å.N. och S.N. som nytillträdde styrelseledamöter.

12. I doktrinen har hävdats att det personliga betalningsansvaret för avgående respektive tillträdande styrelseledamöter bör bedömas med beaktande av den avträdde respektive nytillträdde ledamotens agerande i det enskilda fallet. Detta synsätt har lagstiftaren instämt i och i övrigt överlämnat frågan till rättstillämpningen (se prop. 2000/01:150 s. 44, jfr även Sten Andersson m.fl., Aktiebolagslagen - En kommentar, Del III, suppl. 7, februari 2012, s. 25:48).

13. Vid en styrelses underlåtenhet föreligger en ansvarsgrund som träffar samtliga styrelseledamöter. En konsekvens av det blir att den som inträder i styrelsen också kommer att inträda i den föreliggande ansvarssituationen. Varje tillträdande styrelseledamot bör dock ges viss tid för att sätta sig in i bolagets förhållanden och därefter vidta relevant åtgärd. Eftersom den tillträdande styrelseledamoten inträder i den föreliggande ansvarssituationen måste den rättelse som vidtas syfta till att vidta de åtgärder som styrelsen tidigare underlåtit. Vidtar styrelseledamoten adekvat åtgärd för rättelse så snart efter sitt inträde att han inte kan anses ha varit oaktsam, ska ledamoten inte åläggas något ansvar. Vid bedömningen av hur lång tid en tillträdande styrelseledamot bör ha på sig måste hänsyn tas till omständigheterna i det enskilda fallet. (Jfr Stefan Lindskog, Kapitalbrist i aktiebolag, Kommentarer till kap. 25:13-20 ABL, 2008, s. 158 ff.)

14. Frågan är då vad som var adekvat åtgärd för rättelse för Å.N:s och S.N:s del. Syftet med bestämmelserna om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter är att frammana ett handlingssätt som styr mot en rättidig likvidation och lagstiftaren har i förarbetena uttryckligen förklarat att det mot denna bakgrund finns anledning att upprätthålla handlingskravet, oberoende av utvecklingen av det egna kapitalet, efter den tidpunkt då kontrollbalansräkningen senast skulle ha varit upprättad (se prop. 2000/01:150 s. 50). Mot bakgrund härav kan Å.N. och S.N. inte anses ha haft någon annan möjlighet till rättelse än vad den tidigare styrelsen hade, dvs. att upprätta en kontrollbalansräkning. Eftersom det i målet är ostridigt att någon sådan aldrig upprättades föreligger alltså objektiva förutsättningar för personligt betalningsansvar.

15. Det andra ledet av prövningen av huruvida en styrelseledamot har ådragit sig personligt betalningsansvar tar sikte på frågan om styrelseledamoten varit försumlig eller inte. Styrelseledamöternas ansvar ska enligt förarbetena bedömas med utgångspunkten i det förhållandet att varje styrelseledamot är skyldig att hålla sig underrättad om förhållandena i bolaget och det kan endast i undantagsfall vara skäl att beakta individuella faktorer (prop. 1987/88:10 s. 70 ff. samt prop. 2000/01:150 s. 44 och s. 100 f.). För att undgå ansvar torde

krävas att styrelseledamoten exempelvis kan visa att denne reserverat sig i styrelse eller bolagsstämmoprotokoll, delgivits missvisande information eller haft laga förfall pga. t.ex. sjukdom. S.N. har anfört att han saknade insyn i bolagets göranden. Med hänsyn till ovan nämnda skyldighet för styrelseledamöter att hålla sig underrättade om förhållandena i bolaget utgör emellertid detta inte en omständighet som kan frita honom från ansvar. Därutöver har Å.N. och S.N. åberopat att kapitalbristen redan var läkt när förpliktelsen uppkom. Eftersom ovan konstaterats att denna rättelsemöjlighet inte längre stod vare sig den tidigare eller den nytillträdde styrelsen till buds kan dock denna omständighet inte frita dem från ansvar. Å.N. och S.N. är därmed personligen betalningsansvariga för Martin Olssons fordran. Det råder inte tvist om det yrkade beloppet. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

Domslut

HD fastställer hovrättens domslut.

HD (justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, referent, Göran Lambertz, Johnny Herre och Dag Mattsson) meddelade den 13 december 2012 följande dom.

Domskaäl

Den rättsliga regleringen

1. Målet gäller det medansvar en styrelseledamot i ett aktiebolag kan ha för bolagets förpliktelser enligt de aktiebolagsrättsliga kapitalbristreglerna i 13 kap. aktiebolagslagen (1975:1385) i dess lydelse efter den 1 januari 2002. De i målet relevanta bestämmelserna finns numera i 25 kap. aktiebolagslagen (2005:551) och är i stort sett oförändrade.

2. Regelverket innebär såvitt nu är i fråga i huvudsak följande. När det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet (kritisk kapitalbrist), ska styrelsen genast upprätta och låta bolagets revisor granska en första kontrollbalansräkning. Om styrelsen underlåter det svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som uppkommer under tiden därefter (ansvarsperioden). Ett slut på ansvarsperioden förutsätter, med vissa i målet inte aktuella andra möjligheter, att en andra kontrollbalansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet har granskats av bolagets revisor och lagts fram på bolagsstämman. En styrelseledamot kan undgå medansvar genom att visa att han inte har varit försumlig. (Se 13 kap. 12, 17 och 19 §§ i 1975 års aktiebolagslag respektive 25 kap. 13, 18 och 20 §§ i 2005 års aktiebolagslag.)

Sakomständigheter och parternas positioner

3. Trollhotellen AB:s eget kapital kom under räkenskapsåret 2001 att understiga hälften av dess registrerade aktiekapital. Den kritiska kapitalbristen föranledde inte att någon kontrollbalansräkning upprättades. En ansvarsperiod började därmed löpa.

4. Ansvarsperioden löpte alltjämt när Å.N. och S.N. i samband med ägarbyte tillträdde som styrelseledamöter den 29 december 2003. Bolaget drev då ingen verksamhet och hade i princip varken tillgångar eller skulder. Styrelseuppdragen bestod till och med den 15 mars 2005 respektive den 4 augusti 2004.

5. Under perioden 31 mars-3 juni 2004 köpte bolaget varor av Martin Olsson Restauranghandel Aktiebolag. Varorna betalades aldrig. Olssonbolaget har gjort gällande att Å.N. och S.N. har ett medansvar för Olssonbolagets fordran hos bolaget. Å.N. och S.N. har bestritt sådant ansvar.

6. Av utredningen framgår vidare följande. I samband med ägarbytet

beslutades om en nyemission (innebärande en aktiekapitalförhöjning på 100 000 kr till en överkurs på lika mycket, dvs. ett kapitaltillskott som sammantaget uppgick till 200 000 kr), som registrerades den 31 mars 2004. Teckning och tillskott skedde vid ägarbytet den 29 december 2003. Den 4 maj 2004 fastställdes på bolagsstämma årsredovisningen för räkenskapsåret 2003. Enligt årsredovisningen förelåg det per den 31 december 2003 full täckning för aktiekapitalet.

Medansvarsprövningen ska göras i två led

7. Vid bedömningen av huruvida en styrelseledamot har ådragit sig medansvar ska först prövas om det föreligger objektiva förutsättningar för det. Den prövningen avser huruvida en ansvarsperiod löpte vid tiden för uppkomsten av de förpliktelser för vilka medansvar påstås. Om så är fallet, och alltså en ansvarsgrund föreligger, blir nästa fråga om det föreligger en ansvarsfrihetsgrund för den styrelseledamot för vilken bolagsborgenären hävdar medansvar, såsom att styrelseledamoten inte har varit försumlig. Prövningen ska alltså göras i två led, ett objektivt och ett subjektivt (jfr NJA 2009 s. 210).

Ansvarsperioden

8. Om en styrelse (såsom bolagsorgan) inte följer det handlingsmönster som ska iakttas när bolaget har drabbats av en kritisk kapitalbrist, börjar en ansvarsperiod att löpa. I detta fall började ansvarsperioden löpa långt innan de aktuella förpliktelserna uppkom. Det leder till frågan vad som utgör slutpunkten för ansvarsperioden.

9. En kapitalbrist kan läkas genom bl.a. kapitaltillskott. Oavsett kapitaltillskottets form - med eller utan aktieteckning - kan detta dock inte i sig leda till ett slut på ansvarsperioden. Det gäller också för en nyemission, trots att ett sådant tillskott förutsätter medverkan av bolagets revisor och kommer till ett offentligt uttryck genom registrering. Förklaringen är att nyemissionen inte innefattar en sådan kontroll av aktiekapitaltäckningen som är syftet med en kontrollbalansräkning.

10. Den genomförda nyemissionen är således inte i sig ett förhållande som kan föra med sig att ansvarsperioden slutade löpa.

11. I det aktuella fallet visade bolagets årsredovisning för räkenskapsåret 2003 full täckning av aktiekapitalet. Frågan blir då om fastställandet av årsredovisningen på bolagsstämman den 4 maj 2004 kan utgöra en slutpunkt på ansvarsperioden. Att så skulle vara fallet har inte uttryckligen gjorts gällande av Å.N. och S.N., men förekomsten av årsredovisningen och inträffandet av bolagsstämman har förts in i målet på ett sådant sätt att de får anses ha grundat sitt bestridande på även dessa omständigheter. Att de inte har utvecklat något resonemang rörande omständigheternas rättsliga relevans saknar betydelse, särskilt som Olssonbolaget utförligt har argumenterat mot att fastställandet av årsredovisningen skulle utgöra en slutpunkt på ansvarsperioden.

12. För en kontrollbalansräkning gäller med vissa undantag samma redovisningsprinciper som för en årsredovisning. Undantagen medför att en kontrollbalansräkning kan visa ett högre eget kapital än en årsredovisning eller ett lika högt. En årsredovisning kan följaktligen aldrig visa ett högre eget kapital än en kontrollbalansräkning. En reviderad årsredovisning som utvisar full täckning av det registrerade aktiekapitalet - dvs. att ingen kapitalbrist alls föreligger - är vid tillämpning av kapitalbristreglerna därför att likställa med en andra kontrollbalansräkning. Fastställandet av den reviderade årsredovisningen kommer därmed att utgöra slutpunkt för ansvarsperioden. Det förutsätts då att årsredovisningen har en adekvat aktualitet, vilket i regel bör vara fallet om den har fastställts inom den lagstadgade tiden (en annan sak är att strängare tidsmässiga krav kan gälla för att den enskilde styrelseledamoten inte ska

anses ha varit försumlig, se p. 27 och 29 nedan).

13. Den angivna ordningen innebär att den som tillträder som ny styrelseledamot i ett aktiebolag för vilket en i rätt tid fastställd årsredovisning utvisar full täckning för aktiekapitalet inte behöver befara att en ansvarsperiod löper på grund av förhållanden som har inträffat före räkenskapsårets utgång. Det utesluter emellertid inte att en ny kritisk kapitalbrist kan ha inträffat därefter och innan årsredovisningen har fastställts. Om de förutsättningar som gäller för att den kritiska kapitalbristen ska utlösa en ansvarsperiod föreligger, kommer fastställandet av årsredovisningen inte att utgöra slutpunkt för ansvarsperioden. Men i princip handlar det då om en ny ansvarsperiod.

14. Att bolagets årsredovisning för räkenskapsåret 2003 i det aktuella fallet visade full täckning av aktiekapitalet berodde på att nyemissionen beaktades, trots att den inte registrerades förrän den 31 mars 2004. Att registrering inte hade skett före räkenskapsårets utgång saknar dock betydelse i fråga om ansvarsperiodens slutpunkt, eftersom registrering hade skett när bolagsstämman hölls. Det hade alltså då skett ett slutligt och i förhållande till bolaget ovillkorat tillskott av fritt eget kapital som eliminerade kapitalbristen på det sätt som framgick av årsredovisningen. Situationen skiljer sig således från den som var aktuell i rättsfallet NJA 1937 s. 87.

15. Olssonbolaget har gjort gällande att även om årsredovisningen kan godtas som en andra kontrollbalansräkning så har frågan om "återställande av aktiekapitalet" inte hänskjutits till bolagsstämman på det sätt som krävs. Det ställs dock inte några särskilda krav beträffande hur denna fråga ska hänskjutas till den andra kontrollstämman. Vad som fordras för att ansvarsperioden ska sluta löpa är bara att kontrollbalansräkningen har granskats av bolagets revisor och lagts fram på bolagsstämman (se 13 kap. 19 §).

16. Olssonbolaget har vidare ifrågasatt värdet av de tillgångar som upptas i balansräkningen. Det har framhållits att dessa - inventarier, verktyg och installationer upptagna till 200 000 kr - såldes in till bolaget för 200 000 kr och att köpeskillingsfordringen användes kvittningsvis vid nyemissionen, varför det finns anledning att sätta i fråga det verkliga värdet. Det värde som i en kontrollbalansräkning - eller i en årsredovisning - anges för en tillgång ska dock godtas, om inte bolagsborgenären visar att tillgången ska tas upp till ett lägre värde. Någon bevisning i frågan har inte förebringats.

17. Av det anförda följer att ansvarsperioden slutade löpa när den reviderade årsredovisningen fastställdes den 4 maj 2004. Å.N. och S.N. är därför redan på den grunden inte medansvariga för sådana förpliktelser som har uppkommit därefter.

Objektiva förutsättningar för nyinträdd styrelseledamots medansvar

18. Lagen reglerar inte uttryckligen vad som i objektiva hänseende gäller för den som träder in som styrelseledamot under en löpande ansvarsperiod. Med utgångspunkt i regelsystemets konstruktion måste dock ordningen vara att i och med att ansvarsperioden löper föreligger det en ansvarsgrund som träffar alla styrelseledamöter, också den som är nytillträdd. Huruvida ett medansvar föreligger för den nytillträdde ledamoten blir därför en ansvarsfrihetsfråga.

19. Det sagda betyder att Å.N. eller S.N. kan undgå medansvar för den tid som de har varit styrelseledamöter under ansvarsperioden endast i den mån en ansvarsfrihetsgrund föreligger. De har i det hänseendet gjort gällande att de inte har varit försumliga.

De krav som kan ställas på en styrelseledamot, särskilt på den som är ny

20. När det gäller frågan huruvida en styrelseledamot har varit försumlig i här aktuellt hänseende ska en omkastad bevisbörda tillämpas. Den omkastade

bevisbördan innebär ingen presumtion för försumlighet utan endast att den berörde styrelseledamoten har att bevisa de omständigheter som han lägger till grund för att han inte har varit försumlig respektive att motbevisa de påståenden som bolagsborgenären gör. Beroende på omständigheterna kan en mindre eller större bevislättning föreligga.

21. Vad som är att anse som försumligt - eller dess motsida: vad som är aktsamt - vid prövningen av om en enskild styrelseledamot har ett medansvar enligt de aktiebolagsrättsliga kapitalskyddsreglerna måste sättas i relation till den ifrågasvarande situationen. Av det följer att vid en given prövningstidpunkt kan en nytillträdd styrelseledamot inte bedömas efter samma måttstock som den som har lång tid bakom sig i styrelsen. En helhetsbedömning av samtliga förhållanden ska göras, därvid utöver historik i bolaget exempelvis kompetens och arbetsfördelning mellan styrelseledamöterna kan ha betydelse.

22. Försumlighetsprövningen bör inte vara inriktad på formalitetsspörsmål utan på frågan huruvida den berörde styrelseledamoten har på det hela taget agerat försvarligt i den situation som bolaget befann sig i. De svåra beslutsfrågor som en styrelseledamot i ett krisande bolag ofta har att ta ställning till, motiverar att man vid efterhandsbedömningar har en förhållandevis generös och förstående syn på vad som borde ha gjorts och inte ha gjorts. Så länge styrelseledamoten har uppfyllt rimliga krav när det gäller att hålla sig informerad och att göra en seriös utvärdering av situationen, finns det sällan anledning att sätta i fråga de ställningstaganden som styrelseledamoten kom fram till.

23. Beträffande en nytillträdd styrelseledamot kan det i allmänhet inte begäras att han ska vara fullt insatt i bolagets förhållanden från dag ett. Ett tidsmässigt utrymme för ledamoten att sätta sig in i dessa måste godtas. Storleken på det utrymmet beror på omständigheterna, men det kan bli fråga om en betydande tid. Utöver ett tidsutrymme för kunskapsinhämtande måste erforderlig tid medges också för överväganden och genomförande av de åtgärder som kan vara befogade. Här skiljer sig emellertid inte bedömningen mellan en nyinträdd styrelseledamot, sedan han väl har satt sig in i bolagets förhållanden, och en styrelseledamot som genom sin tidigare verksamhet i bolaget har fått tillräcklig kunskap om beslutssituationen.

Föreligger grund för ansvarsfrihet i detta fall?

24. Att styrelsen långt innan Å.N. och S.N. inträdde i denna hade bort antingen vidta åtgärder för att läka kapitalbristen eller verka för att bolaget trädde i likvidation kan inte läggas dem till last som försumlighet i nu aktuellt hänseende. Däremot ska bedömningen av vad som kunde krävas av Å.N. och S.N. som styrelseledamöter göras med utgångspunkt i den belägenhet som bolaget vid tiden för deras inträde i styrelsen befann sig i.

25. Å.N. har berättat att han vid styrelseinträdet var medveten om att bolaget saknade täckning för aktiekapitalet. S.N. har däremot uppgett att han saknade kännedom om detta. Med hänsyn till att bolaget inte bedrev någon verksamhet och saknade tillgångar, borde dock S.N. omgående efter inträdet ha förstått att det förelåg en kritisk kapitalbrist och att det fordrade åtgärder. Något egentligt behov av tid för att sätta sig in i bolagets förhållanden har alltså inte förelegat i detta fall.

26. I fråga om de åtgärder som bolagets situation motiverade har Olssonbolaget gjort gällande att en kontrollbalansräkning borde ha upprättats omgående. Det hade emellertid inledningsvis varit en åtgärd utan betydelse för ansvarsfrågan, eftersom ansvarsperioden redan hade utlösts. Vad som däremot kan sättas i fråga är om inte Å.N. och S.N. hos tingsrätten borde ha ansökt om att bolaget skulle gå i likvidation, eftersom kritisk kapitalbrist hade förelegat sedan lång tid tillbaka. Frågan är alltså om de har varit försumliga genom att i stället vidta åtgärder för att läka kapitalbristen medelst nyemissionen.

27. En nyinträdd styrelseledamot kan i regel inte anses vara försumlig om han med den skyndsamhet som kan begäras vidtar en adekvat åtgärd med anledning av den kritiska kapitalbrist som har utlöst ansvarsperioden. I det aktuella fallet var de mest närliggande åtgärderna att söka bolaget i likvidation respektive att åtgärda kapitalbristen och därefter upprätta en andra kontrollbalansräkning. Det senare handlingsalternativet måste - med hänsyn till att Å.N. och S.N. var nya i styrelsen - godtas trots att en kritisk kapitalbrist hade förelegat under en mycket lång tid och trots att åtgärden borde, när nu bolaget inte gick i likvidation, ha vidtagits långt innan Å.N. och S.N. trädde in i styrelsen.

28. För att undvika likvidation genomfördes en nyemission i syfte att läka kapitalbristen. Nyemissionen får anses ha varit en adekvat åtgärd för detta (jfr p. 14).

29. Beslutet om nyemissionen togs i samband med att Å.N. och S.N. inträdde i styrelsen och således med den skyndsamhet som kan begäras.

30. Att full täckning av aktiekapitalet kom att uppnås genom att nyemissionen registrerades var emellertid inte tillräckligt; täckningen måste även komma till uttryck i en på bolagsstämma framlagd revisorsgranskad andra kontrollbalansräkning. I fråga om den tidsutdräkt som är godtagbar för ett sådant framläggande ska beaktas inte bara den tid som det kan ta att upprätta en kontrollbalansräkning och få den granskad, utan också rimlig tid för styrelsens handläggning innefattande kallelsetid till styrelsemöte samt lagstadgad kallelsetid till bolagsstämma.

31. I det aktuella fallet fastställdes en årsredovisning på bolagsstämma. Av årsredovisningen kunde det utläsas att genom nyemissionen hade bolaget tillskjutits ett så stort fritt kapital att den vid årsskiftet föreliggande kapitalbristen hade läkts. Som har framgått av det föregående bör detta godtas som framläggande av en andra kontrollbalansräkning. Vidare hölls den bolagsstämma på vilken framläggandet skedde inom en godtagbar tid räknat från registreringen av nyemissionen.

32. Å.N. och S.N. vidtog således efter att de hade trätt in i bolagets styrelse inom den tid som kunde begäras adekvata åtgärder med avseende på den ifrågavarande kapitalbristen. De har därför inte i det aktuella hänseendet varit försumliga i sina värv som styrelseledamöter i bolaget.

Slutsats

33. Eftersom Å.N. och S.N. inte har varit försumliga under den tid som Olssonbolagets fordringar uppkom, ska dess talan om medansvar ogillas.

Domslut

Med ändring av hovrättens dom i själva saken ogillar HD Martin Olsson Restauranghandel Aktiebolags talan.

HD:s dom meddelad: den 13 december 2012.

Mål nr: T 5779-10.

Lagrum: 25 kap. 13, 18 och 20 §§ 2005 års aktiebolag (2005:551).

Rättsfall: NJA 1937 s. 87 och NJA 2009 s. 210.

Sökord: Aktiebolag; Kapitalbrist; Årsredovisning; Styrelseledamot
